

Magyarország tógazdasági és intenzív üzemi haltermelése 2020-ban

Bojtárné Lukácsik Mónika¹, Kiss Gabriella¹, György Ágnes Irma¹, Lengyel Péter², Csörgits Gábor²

¹Agrárközgazdasági Intézet, ²Agrárminisztérium, Halgazdálkodási Főosztály

Az alábbi összefoglaló anyag az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a hazai akvakultúra főbb termelési eredményeiről nyújt információt. A 2020. évi adatok gyűjtésére és feldolgozására az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) „Lehalászás” című statisztikai jelentése keretén belül került sor. Több szakmai szervezet is, mint például az Agrárminisztérium, MA-HAL, KSH is ezekből az adatokból készíti el értékeléseit és tesz eleget nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségeinek, például a FAO, az OECD és az EUROSTAT felé.

A hazai akvakultúra-ágazatban is érződött 2020-ban a COVID-19 járvány negatív gazdasági hatása. A hal és haltermékek exportlehetőségei az első félévben folyamatosan csökkentek, a közétkeztetés, valamint a HORECA szektor minimális fogyasztásával a felvevőpiacok is szinte megszűntek, továbbá több halértékesítő hely és a kisebb-nagyobb áruházláncok halaspultjai is sorra zártak be 2020 tavaszán. A haltermelési technológiából adódóan számos helyen gondot jelentettek a felhalmozódó friss és fagyasztott készletek miatt csúszó vágások is, továbbá ennek következtében feltorlódott az egymást követő korcsoportok elhelyezése, kényszerű túltartása, ami által romlottak a fajlagos termelési mutatók, például csökkent a súlygyarapodás, a takarmányértékesítés vagy éppen nőtt az elhullás stb. Az intenzív üzemi termelők értékesítésük 80 százalékos csökkenésével is kénytelenek voltak szembesülni pár hét leforgása alatt. A termelők raktározási lehetősége alacsony, ezért az értékesítésben bekövetkezett drasztikus csökkenés azonnali likviditási problémákat okozott. Az akvakultúra-ágazatra gyakorolt negatív hatásokat szerencsére jól kompenzálta a kormány 2020 tavaszán végrehajtott intervenciós pontyfelvásárlása révén jelentkező közvetett hatás, hiszen a nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek állami tulajdonú halállományának megerősítését célzó telepítéshez beszerzett halmennyiség átmeneti támogatást (1334 millió forint bevételt) nyújtott a haltermelési ágazat számára.

Szerencsére a koronavírus-krízis hatása kevésbé mutatkozott meg az ágazati mutatókon. A nyilvántartás statisztikai adataik szerint 2020-ban a hazai tóterület összesen 30,2 ezer hektár volt, ebből 26,6 ezer hektár tóterület üzemelt, ami a megelőző évhez képest közel 2 százalékos visszaesést jelent. Az üzemelő halastavak 69 százalékán étkezési halat, 21

százalékán növendék halat termeltek, 7 százalékát ivadéknevelésre, a fennmaradó 3 százalékot pedig egyéb célra hasznosították a halasgazdák. A 2020 őszen jellemző meleg időjárás következtében a halastavak később hűltek le, így több tógazdaságban akár 1–3 héttel is kitolódott a halastavak leengedése és lehalászása a halállomány védelme érdekében, de ez összességében nem befolyásolta jelentősen az ágazat eredményét. A hazai tógazdaságok egy része hátrányos helyzetű, más mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területen helyezkedik el, illetve a teljes üzemelő halastóterület több mint 50 százaléka országos jelentőségű védett vagy Natura 2000 területként van nyilvántartva. Az utóbbiak jelentősége természetvédelmi szempontból is nagyon fontos, mert e halastavak nemcsak az élővilág hosszú távú fennmaradásához, hanem a társadalom számára is létfontosságú természeti környezet megőrzéséhez is hozzájárulnak, ami – az Európai Zöld Megállapodás és a kapcsolódó stratégiák célkitűzéseit is figyelembe véve – a puszta termelési szempontokon túlmutatóan is felértékeli a tógazdálkodás szerepét.

Akvakultúra termeléssel 382 vállalkozás foglalkozott, a tógazdák 8,4 hektár új halastavat létesítettek és ezt jóval meghaladó, több mint 160 hektár tóterületet rekonstruáltak. A megelőző évhez képest 2020-ban mintegy 70 százalékkal kevesebb az újonnan épített tavak területe, de a felújított tavak nagysága is 21 százalékkal esett vissza az előző évhez képest. Intenzív üzemi haltermelést 23 vállalkozás folytatott, amelyek közül 9 cég tógazdaságot is üzemeltetett. A hazai vállalkozások közel 30 százaléka bérleti jogviszonyban végez haltermelést.

A vállalkozások gazdasági formája évtizedek óta alig változott. Jellemzően mezőgazdasági kistermelők, egyéni vállalkozók, családi gazdaságok és társas vállalkozások határozzák meg az ágazatot, de vannak közöttük állami tulajdonú gazdaságok és szövetkezetek is.

A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2020-ban

Megnevezés	Üzemelt tóterület (ha)	Lehalászás összesen (tonna)	Étkezési hal termelés (tonna)
Állami gazdálkodó szervezetek	4 567	2 483	1 621
Mezőgazdasági, halászati szövetkezetek	411	447	414
Horgászszervezetek	687	465	404
Más társas vállalkozások	17 418	15 413	10 429
Egyéb	3 503	2 544	1 527
Összesen	26 585	21 353	14 395

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

A tógazdaságokban és az intenzív üzemekben együtt összesen 1414 főt foglalkoztattak 2020-ban, ami enyhe emelkedést jelent a megelőző évhez képest. Ebből 1237 fő teljes munkaidőben, 177 fő részmunkaidősként dolgozott, 109 további személy pedig segítő családtagként járult hozzá az szektor eredményéhez. Az akvakultúra-ágazat főállású foglalkoztatottjainak 84 százaléka férfi munkaerő. Az alkalmi munka 25 340 nap-főt tett ki (azaz a foglalkoztatottak összesen ennyi napot töltöttek alkalmi munkával). A bruttó átlagkereset a halászati ágazatban 2020-ban a KSH adatai szerint 255 147 forint volt, ami 20 százalékkal alacsonyabb, mint a mezőgazdaságban dolgozók havi bruttó átlagkeresete.

A hazai tógazdaságokban 232 tonna halat horgászatással értékesítettek, ami közel 4 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. Nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek telepítésére 2020-ban 2 352 tonna halat értékesítettek a termelők.

A tógazdaságok tavainak feltöltéséhez és vízutánpótlásához szükséges víz mennyisége 2020-ban több mint 310 millió m³ volt, ami 6,9 százalékkal növekedett az előző évhez képest, így egy hektárnyi üzemeltetőterületre átlagosan 11 671 m³ víz-igény jutott.

A 2020. évi aszályos időjárás is hatással volt az ágazatra, ez leginkább a völgyzárógátas halastavakat sújtotta. A tavak vízszintje nagymértékben függ a csapadéktól, mert magas léghőmérséklet és csapadékszegény időjárás esetén nagyobb a párolgási veszteség a tavakon, mint a befolyó víz mennyisége, ezért akár kényszerlehalászások végrehajtására is szükség lehet a halállomány védelme miatt. A tavak feltöltéséhez és a vízutánpótláshoz szükséges víz mennyisége különösen a vízhiány által erősen sújtott régiókban volt jelentős. Az Észak-Alföldön 141,5 millió m³-t, a Dél-Dunántúlon 65,1 millió m³-t tett ki az e célokra igénybe vett víz mennyisége, amely az ágazat 2020. évi teljes vízigényének 67 százalékát jelentette.

Az utóbbi 3 évet tekintve országos átlagban az egy hektárra jutó kihelyezések a hazai tógazdaságokban hektáronként 280-350 kilogramm körül, míg az egy hektárra eső hozamok 522-595 kilogramm között alakultak. A tógazdasági kihelyezés a 2020. évben 6,7 százalékkal emelkedett a 2019. évi kihelyezéshez képest, az őszi lehalászás mennyisége pedig 3,8 százalékkal emelkedett. A 2020-as hektáronkénti hozam összesen 524 kilogramm, ebből az 1 hektárra jutó pontyhozam 439 kilogramm volt, ami szinte megegyezik az egy évvel korábbi egy hektárra vetített pontyhozammal.

Akvakultúrában összesen 26,6 ezer tonna halat termeltek, ami 5 százalékkal haladta meg az előző év eredményét. Ezen belül a tógazdaságokban termelt hal termelése 4 százalékkal nőtt, míg az intenzíven előállított halmennyiség 11 százalékkal emelkedett. A

megtermelt hal több mint 80 százaléka tógazdasági haltermelésből, a fennmaradó rész intenzív üzemi termelésből származik.

Magyarország haltermelése, 2019-2020

Év	Tógazdasági haltermelés		Intenzív üzemi haltermelés		Összesen	
	(tonna)					
	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési
2020	21 353	14 395	5 277	4 051	26 630	18 446
2019	20 619	13 536	4 740	3 801	25 359	17 337
2020/2019	103,6%	106,3%	111,3%	106,6%	105,0%	106,4%

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

Az akvakultúrában termelt étkezési hal mennyisége 2020-ban 18,4 ezer tonna, ami 6,4 százalékos emelkedést jelent az egy évvel korábbi értékhez képest. Ezen belül a tógazdasági étkezési haltermelés 6,3 százalékkal növekedett, de az intenzív termelés is közel 7 százalékkal haladta meg a 2019-es évi mennyiséget.

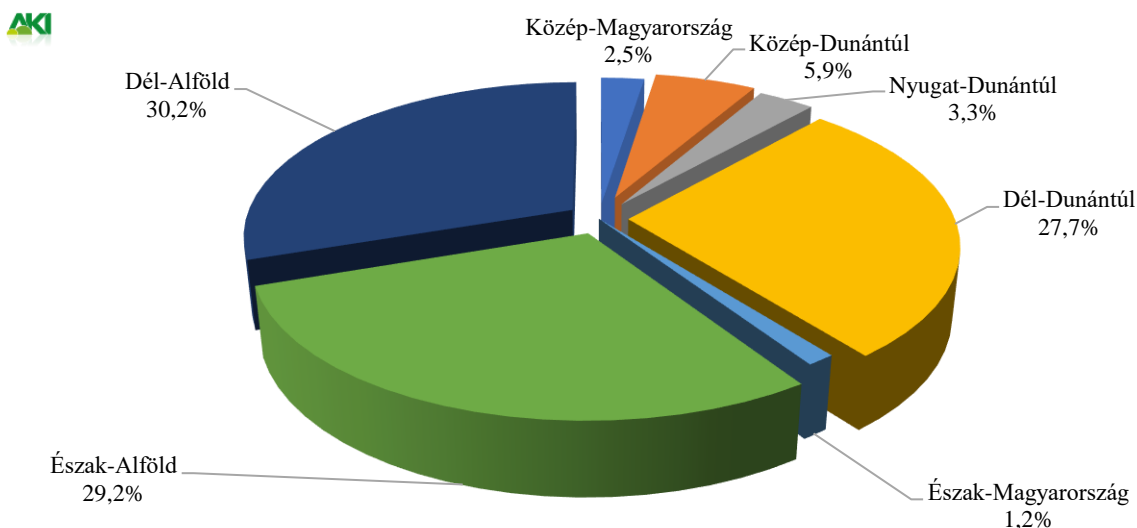
A tógazdaságok 21,3 ezer tonna termeléséből gazdasági szempontból a legfontosabb halfaj a ponty, amely a tógazdasági étkezési célú haltermelésből 82,7 százalékkal részesedett 2020-ban, közel 12 ezer tonna mennyiséggel. A növényevő halfajok közül az amur a lehalászott halmennyiség 3,3 százalékát, a busa (fehér, pettyes és hibrid busa együtt) pedig 6,3 százalékát tette ki. A tógazdaságokban termelt étkezési méretű értékes ragadozó halak (csuka, harcsa, süllő) lehalászott mennyisége 322,5 tonna volt, ami az előző évhez mérten 21 százalékos növekedést jelent. A haltermelés során takarmányozással egészítik ki vagy pótolják a tavakban a természetes módon keletkezett táplálékot a hal súlygyarapodásának növelése céljából. A haletetésre szánt takarmány kiválasztásánál az is szempont a gazdáknak, hogy milyen korosztályú és fajú halakat telepítettek a tóba. Kedvelt takarmány a vegyes abrak, mert árban megfelelő, jól hasznosul és energiában is gazdag. A gazdák összességében közel 45 ezer tonna vegyes abrakot használtak fel a 2020. évi termelés során, míg tápból 984 tonnát etettek fel a halakkal.

A hazai intenzív termelési technológia jellemzően átfolyóvizes és recirkulációs rendszerű medencés haltermelő rendszereket, továbbá ketreces haltermelést takar, ide sorolva intenzitásánál fogva az átfolyóvizes rendszerű föld- vagy betonmedrű tavakban történő haltermelést is. Hazánkban 2020-ban intenzív üzemi haltermelési rendszert 23 vállalkozás üzemeltetett 25 telephelyen. Az intenzív rendszerekben termelt hal mennyisége 5277 tonna volt, ami az előző évit 11 százalékkal haladta meg. Az intenzív üzemi termelésű étkezési hal

mennyisége 4051 tonna volt, 7 százalékkal több, mint egy évvel korábban. Intenzív technológiában afrikai harcsából termeltek a legtöbbet, ami az elmúlt két évtizedben a magyar halászati ágazat egyik sikertörténete. Az éves étkezési célra szánt halmennyiség folyamatosan kimutatható növekedése az afrikaiharcsa-termelés bővülésének köszönhető. Az afrikai harcsa az intenzív rendszerben nevelt hal mennyiségének 93 százalékát teszi ki, a fennmaradó részt a pisztráng, süllő, harcsa, valamint a tokfélék adják. Az étkezési méretű afrikai harcsa termelése a 2019. évihez képest 6 százalékkal növekedett, mennyisége 3825 tonna volt 2020-ban. Ezzel a termelt mennyiséggel 2019-ben hazánk az első helyen állt az Európai Unióban, minket Hollandia követett közel 2700 tonna előállított mennyiséggel.

A magyarországi haltermelés egyik jellegzetessége a regionalitás, mert van olyan térség, ahol nagy területen és mennyiségben folyik a halastavi gazdálkodás, és olyan is van, ahol egyáltalán nincs haltermelés. A hazai haltermelés meghatározó részét több éve változatlanul ugyanaz a három régió adja. A halhús-termelés 84 százaléka az Észak-Alföldre, a Dél-Dunántúlra és a Dél-Alföldre koncentrálódik. Megyei szinten a legtöbb halat továbbra is Hajdú-Bihar megyében termelték, de számottevő mennyiséget halásztak le Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy és Békés megyében is.

Az étkezési ponty termelésének megoszlása régiók szerint 2020-ban

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

A halfajonként és korosztályonként lehalászott mennyiségek 2020-ban nagy eltéréseket mutatnak. Az étkezési ponty lehalászott mennyisége 12 ezer tonna, ami 4,1 százalékos növekményt jelent az előző évhez képest. A halak átlagos egyedenkénti tömege 2,13

kilogrammról 2,26 kilogrammra gyarapodott, ami 6 százalékos emelkedés az előző évihez mérten. A lehalászott kétnyaras növendékpony mennyisége darabszámba vetítve 11,6 százalékkal kisebb, de átlagsúlyuk szinte nem változott. Míg a lehalászott egynyaras pontyivadék mennyisége 2018-ban 1,2 millió darabbal növekedett, illetve átlagsúlya 54 grammról 61 grammra emelkedett, addig 2019-ben az egynyaras pontyivadék mennyisége 2,5 millió darabbal csökkent, illetve átlagsúlya 61 grammról 69 grammra növekedett. 2020-ban a lehalászott egynyaras pontyivadék mennyisége közel 22 százalékkal nőtt, átlagsúlya pedig 69 grammról több mint 100 grammra növekedett.

A növényevő halak lehalászott étkezési célú mennyiségében a busa (fehér, pettyes és hibrid busa) esetében 3,5 százalékos, míg az amurnál az étkezési mennyiségben 2,3 százalékos visszaesés tapasztalható a megelőző évhez képest.

A növendék-népesítőanyagot tekintve az amur darabszáma szinte azonos volt a korábbi évvel, de az átlagos egyedenkénti tömeg 47 dekagrammról 50 dekagrammra nőtt 2020-ban, míg a busa növendék-népesítőanyag átlagos súlya 84 dekagramm volt.

Étkezési korcsoportú halak termelési aránya az előző év százalékában

Megnevezés	2018/2017	2019/2018	2020/2019
	%		
Ponty	93,6	99,8	104,1
Amur	82,0	89,5	112,3
Busa	126,0	68,8	96,4
Harcza	116,9	81,6	124,8
Süllő	140,2	56,4	127,3
Csuka	74,8	130,1	92,1
Compó	85,4	182,8	100,4
Egyéb nemes hal	176,1	75,5	33,0
Vadhal	109,1	58,7	175,6
Pisztráng	133,4	105,8	124,3
Afrikai harcza	105,0	108,3	106,0
Tokféle	70,7	127,1	77,2
Egyéb	32,5	218,1	230,3
Ponty	93,6	99,8	104,1

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

A tógazdasági járulékos ragadozó halfajok közül az étkezési célú harcza termelt mennyisége 25, a süllőé 7 százalékkal emelkedett 2020-ban. Ezzel szemben az étkezési méretű csuka termelése 8 százalékkal esett vissza a megelőző évhez képest.

Intenzív üzemi haltermelésben az étkezési célú afrikai harcsa 3825 tonnás mennyisége 6 százalékos emelkedést hozott az egy évvel korábbi értékhez képest. Az utóbbi éveket tekintve növendék afrikai harcsából 2016-ban 1,4 millió darabot, 2017-ben 1,5 millió darabot termeltek az üzemekben. Ezt követően 2018-ban visszaesés volt tapasztalható, mert 1,1 millió darabot, ám 2019-ben már ismét 1,4 millió darabot, majd 2020-ban 2,5 millió darabot állítottak elő az üzemekben. Az étkezési pisztráng termelése 2018 óta folyamatosan emelkedik, 2020-ban 95 tonnát jelentettek a termelők.

A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalmát tekintve az import értéke 38 milliárd forintot, mennyisége 28,8 ezer tonnát, míg az export értéke 6,1 milliárd forintot, mennyisége 7,1 ezer tonnát ért el 2020-ban. A külkereskedelmi forgalom passzívuma 31,9 milliárd forint volt, ami 1,4 milliárd forinttal több, mint 2019-ben. A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalma 6 százalékkal emelkedett 2020-ban az egy évvel korábbi értékhez képest, aminek háttérében az export erőteljesebb és az import kisebb bővülése áll. Az exportérték 9 százalékkal (0,5 milliárd forinttal) nőtt, míg az importérték 5 százalékkal (1,9 milliárd forinttal) emelkedett a 2019. évihez viszonyítva.

A halgazdálkodási ágazat élőhal-kivitele az elmúlt néhány évet tekintve 2019-ig fokozatosan csökkent, ezzel szemben 2020-ban 30 százalékkal emelkedett az egy évvel korábbi 4,7 ezer tonnáról 6,1 ezer tonnára.

Hazánk a hal-külkereskedelmi forgalmának jelentős részét az Európai Unióval bonyolítja le. Exportunkat tekintve Magyarországnak Románia, Németország, Szlovákia és Horvátország a legfontosabb partnere, az importot tekintve pedig Lengyelország, Németország, Olaszország és Csehország. Elsődlegesen pontyot, busát és kárászt szállítanak a magyar haltermelők/kereskedők Romániába, ragadozó halaink közül pedig süllőt és harcsát Ausztriába és Németországba.

A hazai halkereskedelem az elmúlt 20 évben nagymértékben átalakult. A lakosság számára mára a kereskedelmi láncok is megkönnyítik a halhoz és haltermékekhez való hozzájutást, de a nagyobb városok csarnokaiban, halas standjain is biztosított az édesvízi halkínálat. A hazai megtermelt halak jó része élő állapotban vagy frissen, valamint feldolgozva jut el a fogyasztókhoz. A megtermelt halak 30-35 százalékát dolgozzák fel a hazai halfeldolgozóknál.

A hazai halhús-fogyasztás jelentősen elmarad az EU-s átlagtól (kb. 22 kg/fő). A hazai halfogyasztás 2020-ban 6,3 kg/fő volt, ami bár 20 dekagrammal kevesebb, mint 2019-ben, a korábbi évekhez képest továbbra is növekedő a tendencia az egy főre vetített mennyiségben. Halfogyasztásunk leginkább hagyományhoz és az ünnepekhez kötődik. Az importhal aránya a

fogyasztáson belül meghatározó, megközelítőleg 77 százalék, ami felhívja a figyelmet arra, hogy fő célként arra kellene törekedni, hogy a hazai termelésű étkezési hal részaránya növekedjen nagyobb mértékben, szemben az importhal/haltermékek mennyiségével.

Évről évre a kormány intézkedéseivel segíti a halfogyasztás emelkedését, de a MAHOP „Kapj rá!” marketingprogramja vagy a MA-HAL „Halpéntek” programja és rendezvényei, illetve egyéb megrendezésre kerülő halfőző versenyek is ösztönzőleg hatnak a lakosság halfogyasztására. Ugyanakkor a promóció mellett a halfogyasztás és a hazai haltermékek arányának növeléséhez elengedhetetlen a halfeldolgozás fejlesztése és a feldolgozott haltermékkínálat bővítése, a termékminőség és a nyomon követhetőség javítása, valamint a fogyasztói bizalom erősítése is.